

TheJournal of EducationalReflections ISSN: 2587-0068	Vol 7, Issue:2, Year: 2023 https://dergipark.org.tr/tr/pub/eduref	Article history Received: 28 August 2023 Received revised form: 28 Sep 2023 Accepted: 19 December 2023 Available online: 31 Dec 2023
--	---	--

An Evaluation of the High School 9-10. Grade Plus Deutsch A1.1 Coursebook in the Context of Multicultural Education

Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus Deutsch A1. 1 Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi*

Melek ÖZEROL

<https://orcid.org/0000-0002-0250-3539>

Prof. Dr. İhhami BULUT

<https://orcid.org/0000-0002-1040-6405>

Özet	Abstract
<p>Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim 9-10. Sınıf Almanca dersi Plus Deutsch A1. 1 ders kitabının çok kültürlü eğitim bağlamında değerlendirilmesine yöneliktir. Araştırmada veriler, doküman incelemesi tekniği ile toplanmıştır. Bu kapsamda, doküman incelemeye dayalı olarak yürütülen çalışmanın veri kaynağını Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2022-2023 eğitim öğretim yılı için gönderilen ortaöğretim 9-10. Sınıf Almanca ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada 9-10. Sınıf Almanca dersi Plus Deutsch A1.1 ders kitabının çokkültürlü eğitime dayalı uygulamaları ne derece yansıttığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, etnik kimlik, din ve sosyal yapı gibi temaların ve farklı kültürleri tanıma, yemek, gelenek ve görenek gibi alt temaların ders kitabında gerek okuma parçalarında, gerekse etkinliklerde ve özellikle görsel materyallerde sıklıkla yer verildiği belirlenmiştir. Ancak, engellilik, toplumsal cinsiyet gibi temalara ders kitabında sınırlı bir şekilde yer verildiği, azınlık ve cinsel yönelim gibi bazı temalara ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Araştırma sonunda Plus Deutsch A1.1 ders kitabının çokkültürlü eğitim temaları açısından olumlu yönleri olmasının yanında geliştirilmesi gereken yönlerinin de olduğu görülmektedir. Almanca ders kitabında çokkültürlü eğitim açısından yetersiz kalan temalarla ilişkili olarak düzenlemeler yapılabilir, ayrıca çokkültürlü eğitimle alakalı etkinliklerin, diyalogların, görsellerin vb. sayısı arttırılabilir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: çokkültürlü eğitim, yabancı dil, Almanca, ders kitabı</p>	<p>The purpose of this study is to evaluate the high school 9-10th grade German course, Plus Deutsch A1.1, in the context of multicultural education. In the research, data were collected by document analysis technique. In this scope, the data source for the study conducted based on document analysis is the high school 9-10th grade German course book sent by the Ministry of National Education Board of Curriculum and Discipline for the 2022-2023 academic year. The research aims to determine to what extent the 9-10th grade German course, Plus Deutsch A1.1, reflects applications based on multicultural education. The study utilized the qualitative research method of document analysis. As a result of the research, it was determined that themes such as ethnic identity, religion, and social structure, as well as sub-themes like recognizing different cultures, food, traditions, and customs, are frequently present in the reading passages, activities, and especially visual materials of the course book. However, it was observed that certain themes like disability and gender are only briefly covered in the course book, and topics such as minorities and sexual orientation are not addressed at all. At the end of the research, it is evident that while the Plus Deutsch A1.1 course book has positive aspects in terms of multicultural education themes, there are areas that need improvement as well. Adjustments could be made to the themes that fall short in terms of multicultural education in the German course book, and furthermore, the number of activities, dialogues, visuals, etc. related to multicultural education could be increased.</p> <p>Keywords: multicultural education, foreign language, German, course books</p>

* Ortaöğretim 9-12. Sınıf Almanca Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı devam eden doktora çalışmasından üretilmiştir.

Extended Summary

Problem Statement

In today's world, there are different cultures in every community all over the world has caused the concept of multiculturalism to gain importance (Kotluk and Kocakaya, 2018). Multiculturalism is accepted by APA (2002) as the broad recognition of dimensions such as race, ethnic origin, language, sexual orientation, gender, age, disability, socio-economic status, education, religious/spiritual orientation, and other cultural aspects. Based on these definitions, multiculturalism is notable for highlighting inequalities related to individual differences like gender, race, and ethnic origin (Akcaoglu and Arsal, 2022).

Multicultural education aims to create equal opportunities for students from diverse cultural groups and enhance dialogue among different groups (Cırık, 2008). Banks (2010: 25) defines multicultural education as a "philosophical stance and movement" that necessitates the reflection of the gender, ethnicity, race, and cultural differences of a pluralistic society in all institutional structures of educational institutions, including personnel, norms, values, education programs, and students.

Learning a language also involves exploring a different culture (Kovács, 2017). Understanding other cultures without using their languages is not possible (Christian, 1977). In Turkey, after English, German is the most commonly taught foreign language in schools. It should be noted that there is not enough research in the literature specifically focused on multicultural education in German textbooks. However, a study has been found that evaluates high school German textbooks in terms of cultural and universal values, even though it is not directly related to multicultural education (Selçuk, 2019). Therefore, there is a need to examine the 9th-10th grade high school German textbook in the context of multicultural education. This research aims to fulfill this need.

General and Specific Objectives

The purpose of this study is to determine the extent to which the 9th-10th grade high school German textbooks reflect multicultural education. Within the scope of the overall objective of the research, the following specific objectives have been identified:

1. What are the findings regarding the themes of multicultural education in the 9th-10th grade high school Plus Deutsch A1.1 Coursebook?
2. What are the findings related to multicultural education in terms of language, religion, disability, ethnic identity, social structure, and gender themes in the 9th-10th grade high school Plus Deutsch A1.1 Coursebook?

Methods

In this research, the document analysis technique, which is a qualitative research method, was utilized. Among various qualitative data analysis methods, document analysis was used to analyze the qualitative data collected in the study. In this study, the German language textbook Plus Deutsch A1.1 was evaluated within the framework of multicultural education based on the identified themes.

Results and Discussion

In the study, it was observed that the *language* theme, one of the themes of multicultural education, was included in the German textbook in 3 units in 8 different ways. Multicultural education allows students to understand different languages, cultures, and experiences and contributes to develop tolerance and empathy among students.

The theme of *religion* is included in 15 different ways in 6 units. It is seen that images, holidays or expressions belongs to the Muslim religion, which is widespread in the country where the target language is taught. An image of a church of the Christian religion common in the country where the target language is spoken, Christmas and Easter holidays are included. Examples related to various religions in the textbook can help students to develop values like tolerance, understanding, and appreciation of cultural diversity.

The theme of *disability* with only 2 visuals in 2 units is insufficient in terms of multicultural education. In the context of multicultural education, the limited representation of the theme of disability in textbooks could lead to neglecting important goals such as developing empathy and increasing societal awareness.

In the German language textbook, under the theme of *ethnic identity*, the subtheme of recognizing different cultures is addressed in 22 different ways across 7 units. The textbook includes representations of various ethnic and cultural groups, allowing students to understand different ethnic and cultural groups beyond their own culture and identity, thus promoting tolerance and understanding.

While the sub-theme of *national identity* is mentioned 4 times in the textbook, the theme of *minority* is not mentioned at all. While the national holidays belonging to the culture in which the language is taught are generally included in the textbook, the national holiday belonging to the target culture is mentioned only

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

once. Textbooks that provide opportunities to explore the values, traditions and celebrations of different cultures can develop students' skills of tolerance and respect. In multicultural education, the lives and cultures of minority and local groups are also included. With this understanding, democratic society comes to the forefront, "an education that should be taken into account within the scope of human rights, such as the acceptance of differences between individuals and groups within the framework of humanity and the realisation that cultural diversity is a wealth by evaluating it from a critical and rational point of view" (Çiftçi, 2015).

In the German language textbook, within the theme of *social structure*, *cultural diversity* is addressed in 7 different places across 2 units, the subtheme of *food* is addressed in 8 different places across 3 units, *clothes* is addressed in 2 different places across 1 unit, *customs, traditions, and ceremonies* are addressed in 6 different places across 2 units, daily life activities are addressed in 6 different places across 2 units, *tourist destinations* are mentioned outside of specific units and are addressed in the 1st and 2nd units, *social structure* is addressed in 1 place across 2 units, *family structure* is addressed in 7 different places across 2 units, and *work environment* is addressed 3 times across 3 units. Elements reflecting the cultural values of the society such as traditions, customs, food, clothing, family life are important for multicultural education. Although the sub-themes of the social structure theme are generally equally distributed in the textbook, it is seen that there is less data in the themes of social structure and business environment.

In the German language textbook, under the theme of *gender*, the subtheme of *gender distribution* is addressed in 7 different places across 2 units, *gender roles* are addressed in 5 different places across 3 units, while there is no data available for the subtheme of *sexual orientation*. It is important for gender to be represented equally in textbooks, including the portrayal of both male and female characters in various roles, as this is significant for multicultural education. There are opinions that the inclusion of sexual orientation in textbooks is contrary to the social structure and that it is inconvenient to discuss it in the classroom environment (Başbay et al., 2018). In terms of multicultural education, it can be said that the textbook is adequate in terms of including some themes and inadequate in terms of not including some themes or not including them at all.

Recommendations

Designing the content of the textbook to align with Turkey's rich cultural mosaic could lead to the inclusion of examples representing students from diverse ethnic backgrounds. This would allow students to develop empathy, find their own identities, and better understand other cultures. The texts and visuals in the book, by promoting cultural sensitivity and avoiding biases, could provide opportunities for students to comprehend and value different cultures and lifestyles.

GİRİŞ

Günümüz dünyasında bilimden teknolojiye birçok alanda meydana gelen gelişmeler; toplumlar arasında turizm, ekonomi, siyaset, eğitim gibi alanların yanında kültürlerarası etkileşimleri de zorunlu hale getirmiştir (Rengi ve Polat, 2014). Tüm dünyada her topluluğun içerisinde farklı kültürlerin yer alması (Kotluk ve Kocakaya, 2018) beraberinde çok kültürlülük kavramının da önem kazanmasına sebep olmuştur.

Tarih boyunca göç, kültür ve dillerle temas her zaman var olmuştur (Krüger, 2005). Bilişim, iletişim, teknoloji gibi alanlarda meydana gelen ilerlemeler; ekonomi, siyaset, turizm ve eğitim gibi çeşitli alanlarda kültürlerarası etkileşimleri de zorunlu hale getirmektedir. Günümüzde kültürlerarası etkileşimle birlikte farklı kültürler sahip bireylerin birlikte yaşayabilmesi ve bu bilince sahip olması büyük önem taşımaktadır (Rengi ve Polat, 2014).

Çokkültürlülük kavramına dair ilk filizlerin 1970' lerin başında çok fazla göç alan Avustralya ve Kanada hükümetlerinin, yerli halkların ve göçmenlerin kültürel farklılıklarını teşvik etmeye yönelik olarak "çok kültürlülük politikaları" olarak adlandırdıkları politikaları benimsemeleriyle başladığı (Çötök, 2010) söylenebilir. Çokkültürlülük 1980'lerle birlikte artan küreselleşme eğilimleri sonucu yaygınlık kazanmış sosyo-kültürel bir olgudur (Çelik, 2008).

Farklı kültürlerin birlikteliği olarak da ifade edilebilen (Nayır ve Sarıdaş, 2020) çokkültürlülük kavramı, APA (2002) tarafından ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dini / manevi yönelim ve diğer kültürel boyutların geniş kapsamlı olarak tanınması şeklinde kabul edilmiştir. Bu tanımlardan hareketle, çok kültürlülüğün cinsiyet, ırk ve etnik köken gibi bireysel farklılıklara ilişkin eşitsizlikleri vurgulaması dikkat çekmektedir (Akcaoglu ve Arsal, 2022).

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

Her kültürün değerli olduğu ve kültürler arasında kıyaslama yapmanın yanlış olduğu, ayrıca her kültürün kendi doğruları içinde değerlendirilmesi gerektiği çok kültürlülük kavramı içerisinde yer alır. Her toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin bir başkası ile kıyaslanmadan kendi başına bir değer olarak kabul edilmesi çok kültürlülüğün en önemli felsefi dayanakları arasındadır (Özensel, 2012). Bu nedenle, öğrenme ve öğretme uygulamalarından eğitim politikalarına kadar eğitimle ilgili her alanda çokkültürlülük araştırmalarına yer verilmesi gerekmektedir (Grant, 1992).

Kültür ve eğitim arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Eğitim kültürü aktarmada etkindir. Bu ilişki göz önüne alındığında insan ve dünyasının okul programlarının temel noktası olması gerekir (Tezcan, 1978). Çokkültürlü eğitim tartışmaları 1960' larda Amerika'da insan hakları hareketleriyle başlamıştır. Çokkültürlü eğitim ise, bir fikir, bir eğitimsel reform hareketi ve temel amacı eğitim kurumlarının yapısını değiştirmek ve böylelikle erkek ve kız öğrencilerin, ayrıcalıklı öğrencilerin ve farklı ırksal, etnik, dil ve kültürel gruba sahip öğrencilerin okulda akademik başarıyı sağlamları için eşit şansa sahip olmalarına imkân tanıyan bir süreçtir (Banks, 2010). Bu bağlamda çok kültürlü eğitim, farklı kültürel gruplardan gelen öğrencilere fırsat eşitliği yaratmayı ve farklı gruplar arasında diyalogu geliştirmeyi amaçlamaktadır (Cırık, 2008).

Banks (2010: 25) çokkültürlü eğitimi "çoğulcu bir toplumun cinsiyet, etnisite, ırk ve kültürel farklılıklarının bütün personel, normlar, değerler, eğitim programı ve öğrenciler dâhil eğitim kurumlarının bütün kurumsal yapılarında yansıtılmasını gerekli gören felsefi bir duruş ve hareket" olarak tanımlamıştır. Çokkültürlü eğitim en geniş anlamda eğitimde eşitlik, kadınlar, etnik gruplar, dil azınlıkları, düşük gelir grupları ve engelli kişilerle ilgili çok çeşitli programları ve uygulamaları ifade etmek için kullanılır (Banks, 2010). Çokkültürlü eğitime göre eğitim ortamında fırsat eşitliğine yer verildiği (Açıklan, 2010) ve bireylerin farklı kültürlere saygı duyduğu bir eğitim ortamı oluşturmayı gerektirir (Başbay ve Kağnıcı, 2011). Dolayısıyla çokkültürlü eğitim, insan haklarına saygı duyma, kültürel farklılıklara karşı hoşgörülü olma, eğitimde fırsat eşitliği, kültürel çeşitliliği yansıtıcı zengin öğrenme ortamları oluşturma, farklı görüş, düşünce ve bakış açılarını dikkate almayı gerektirir (Cırık, 2008). Etnisite, cinsiyet, din ve kültürlerarasılıkla ilgili çoklu ve örtüşen kimliklerin ortaya çıkması, çeşitlilik ve çokkültürlü eğitim kavramına karmaşıklık katmıştır. Öğretmenler genişleyen kültürel yelpazedeki çocukların ihtiyaçlarına nasıl yanıt vereceklerini belirleme zorluklarıyla karşı karşıya kalmıştır (Banks, 2004; Kymlicka, 1995).

Cinsiyet, din, dil, etnik gruplar, nüfus ve öğretmen vb. gibi faktörler eğitimde fırsat eşitliğini etkileyen toplumsal unsurlar arasındadır (Tezcan, 1985). Bu nedenle çokkültürlü bir eğitim programında bu unsurların dikkate alınması gerekir. Çokkültürlü bir eğitim programının, öğrencinin kendi etnik kültürel mirasına ilişkin değerleri ve deneyimleri tanımasına ve anlamasına yardımcı olması beklenir. Çokkültürlü eğitim programı öğrencinin, farklı etnik kökenlere ve kültürlere farklı açıdan bakarak duyarlılığının artmasını, farklı gruplar arasındaki benzerlik ve farklılıklara saygı duymasını ve farkındalık geliştirmesini sağlayabilir (Arslan, 2013). Bu şekilde adil bir eğitim yoluyla birçok grubun bakış açısı dikkate alınmış olur (Alismail, 2016).

Çokkültürlü eğitim kavramını teorikten pratiğe geçirebilmek için eğitimcilerin çok kültürlü eğitimi sistematik olarak programın içerisine, performans değerlendirmeye, sınıf iklimine dahil etmeleri önemlidir. Öğretmenler çok kültürlü içeriklerini okuma etkinliklerinden, matematiğe, fen bilimlerinden sosyal bilimlere kadar kullanabilirler (Gay, 2004). Zira araştırmalar, çok kültürlü bir eğitim programının öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin okuma ve matematik becerilerindeki artış çok kültürlü eğitimin öğrencileri öğrenme teşvik ettiğini göstermektedir (Zaldana, 2010).

Dil ve kültür arasında ise yakın bir ilişki söz konusudur (Alyılmaz ve Er, 2016). Dil öğrenmek aynı zamanda farklı bir kültürü de incelemek anlamına gelir. Dil öğretiminde okuduğunu anlama, dinlediğini anlama, yazma ve konuşma olmak üzere dört becerinin gelişmesi üzerine vurgu yapılır. Ancak öğretmenler ve akademisyenler beşinci beceri olarak kültürden de bahsedebilirler. Hedef kültürden bahsetmeden dil öğretimini gerçekleştirmek zordur; bu nedenle, kültür, öğretim sürecinde her zaman var olmuştur (Kovács, 2017). Başka dilleri kullanmadan başka kültürleri tanımak mümkün değildir (Christian, 1977).

Yabancı dil öğrenenlerin hedef dili uygun bir şekilde kullanarak farklı kültürden kişilerle başarılı iletişim gerçekleştirebilmeleri kültürel ve toplumsal duruma uygun bağlamda dil kullanımlarını öğrenmekle mümkündür. Yabancı dil öğrenirken sadece hedef dilin yapısının değil, kullanımının öğretilmesine de yer verilmesi ve bu sebeple yabancı dil öğretim programları ve ders kitaplarında buna yönelik uygulamaların yer alması önemlidir (Günday, 2013). Kültürel ilkelerin öğretim programlarında yer alması ve öğretmenler tarafından pratik ya da teorik olarak farkındalık oluşturmaları açısından önemlidir (Kovács, 2017).

Günümüz dünyasında yabancı dil bilmenin önemi yadsınmaz. Türkiye'de Almanca İngilizceden sonra okullara en çok okutulan yabancı dildir. İkinci yabancı dil olarak Almanca dersi Anadolu ve Fen

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

liselerinde okutulmaktadır. 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren Anadolu ve Fen liselerinin öğretim programlarında Almanca zorunlu ikinci yabancı dil dersi olarak yer almaktadır (Karaman, 2017).

Dil öğrenmenin öğrencilerde farklı kültürlere saygı ve hoşgörüyü kazandırma, çok kültürlülük algısının artırma üzerindeki etkisi aşikârdır. Literatürde Almanca ders kitaplarına yönelik çok kültürlü eğitim ile ilgili olarak yeterli sayıda araştırma yapılmadığı dikkat çekmektedir. Ancak Ortaöğretim Almanca ders kitaplarının çokkültürlü eğitim bağlamında değerlendirilmesine yönelik olmasa da kültürel ve evrensel değerler açısından incelendiği bir araştırmanın yer aldığı görülmüştür (Selçuk, 2019). Yine literatürde, ortaöğretim 9-10. sınıf Almanca ders kitabının çok kültürlü eğitim bağlamında değerlendirilmesine yönelik ise, hiçbir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, ortaöğretim 9-10. Sınıf Almanca ders kitabının çok kültürlü eğitim bağlamında incelenmesi gereksinimini doğurmuştur. İşte araştırma, bu gereksinimi karşılamaya yöneliktir. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim 9-10. sınıf Almanca ders kitaplarının çok kültürlü eğitimi ne derece yansıttıklarını belirlemeye yöneliktir. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda belirlenen alt amaçlar şunlardır:

1. Ortaöğretim 9-10. sınıf Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında yer alan çokkültürlü eğitim temalarına ilişkin bulgular nelerdir?

2. Dil, din, engellilik, etnik kimlik, sosyal yapı ve toplumsal cinsiyet temaları açısından Ortaöğretim 9-10. sınıf Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman inceleme nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılan bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada nitel verileri analiz etmek için nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Altheide (1996)' ye göre dokümanların analiz süreci: dokümanlarda dâhil edilecek kriterleri belirleme, doküman ve veri toplama, temel analiz alanlarını belirleme, dokümanı kodlama; doğrulama, analiz etme şeklindedir. Bu çalışmada Almanca ders kitabı belirlenen temalar çerçevesinde çokkültürlü eğitim bağlamında değerlendirilmiştir.

İncelenen Nesne

Araştırma kapsamında, 'TTKB' nin 30.12.2021 tarihli ve E-96732399-115.02- 40149234 sayılı yazısı uyarınca Aralık-Ek 2021, 2770 sayılı ve 84. Cilt Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde yayınlanan, 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında Ortaöğretim 9-10. sınıfta okutulan Koza Yayıncılığa ait Plus Deutsch A1.1 ders kitabı incelenmiştir. Öğretmen kılavuz kitaplarından yalnızca dinleme metinlerine ulaşmak için yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında çokkültürlü eğitim açısından değerlendirilecek olan ders kitabının ismi ve yazarı aşağıdaki gibidir:

A1.1 : Koza Yayıncılığa ait "Plus Deutsch" öğrenci ders kitabı (Yiğit, 2022)

İncelenen Ortaöğretim 9-10. sınıfta okutulan Koza Yayıncılığa ait Plus Deutsch A1.1 ders kitabının sekiz ünitesi ve ayrıca ülke bilgisi ve Atatürk bölümlerinden oluşmaktadır. Bu üniteler sırasıyla şunlardır: Kişisel bilgiler (Informationen zur Person), Okul (Die Schule), Toplum (Gesellschaft), Günlük Yaşam (Tägliches Leben), Yiyecek ve İçecek (Essen und Trinken), Özel Günler (Besondere Tage), Boş Zaman Aktiviteleri (Freizeitaktivitäten) ve Alışveriş (Einkaufen).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada, ulaşılan verilerin geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla sırasıyla, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme aşamaları izlenmiştir (Karasar, 2018).

İlk önce, A1.1: Koza Yayıncılığa ait "Plus Deutsch" öğrenci ders kitabı (Yiğit, 2022) MEB'den temin edilmiştir. Daha sonra, alan yazında konu ile ilgili yer alan araştırmalar incelenmiştir. Alanyazında konuya ilişkin metinlerde yer alan tanım, ilke ve uygulama örneklerinden hareketle, çokkültürlü eğitim temalarından oluşan bir kontrol listesi hazırlanmıştır. Taslak kontrol listesi ilk önce eğitim bilimleri ve yabancı dil eğitimi alanındaki öğretim üyelerinin görüş ve düşüncelerine sunulmuştur. Öğretim üyelerinin görüş ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak kontrol listesine son şekli verilmiştir. Araştırmacılar tarafından belirlenen çokkültürlü eğitim temalarına ilişkin kontrol listesi Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Çokkültürlü Eğitim Temalarına İlişkin Kontrol Listesi

Çokkültürlü Eğitim Temaları
Dil
Din
Engellilik
Etnik kimlik
- Farklı etnik, kültürel gruplar
- Ulusal kimlik
- Azınlık
Sosyal Yapı
- Kültürel çeşitlilik, farklı kültürleri tanıma
- Yemek
- Giyim
- Adetler, gelenekler, törenler
- Günlük yaşam aktiviteleri
- Gezilecek(turistik) yerler
- Toplumsal yapı
- Aile yapısı
- İş ortamı
Toplumsal Cinsiyet
- Cinsiyet dağılımı
- Cinsiyet rolleri
- Cinsel Yönelim

Değerlendirme aşamasında ise araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütlere göre Almanca ders kitabının çokkültürlü eğitimi ne derece yansıttığı incelenmiştir. İnceleme aşamasında Almanca ders kitabında tespit edilen çokkültürlü eğitime ilişkin unsurlar içerik analizi kullanılarak ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir. Ortaöğretim 9-10. sınıf Almanca ders kitabında yer alan metin, resim, şekil, fotoğraf, şema, vb gibi içerikler incelenmiş ve çok kültürlü eğitime ne derecede uygun olduğu araştırmacılar tarafından belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Güvenirliliği

Nicel araştırmalarda bulguların geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak için istatistiksel yöntemler kullanılırken, nitel araştırmalar bulguların güvenilirliğini sağlamak için metodolojik stratejiler tasarlamayı amaçlarlar. Bunlar arasında bulguları etkileyebilecek kişisel önyargıları hesaba katmayarak olabildiğince tarafsız olmak (Yıldırım ve Şimşek, 2018), veri yorumlamalarının tutarlı, tarafsız bir şekilde titizlikle yapılması, farklı perspektiflerin temsil edildiğinden emin olma, veri analizi ve yorumlama süreçlerinin açıkça gösterilmesi, araştırmadaki ön yargıları azaltmak için diğer araştırmacılarla işbirliği içinde olma, farklı yöntem ve bakış açılarıyla daha kapsamlı bir bulgu elde etmeye yardımcı olan veri çeşitlemesi (data triangulation) yaklaşımını kullanmak gösterilebilir (Noble ve Smith, 2015). Nitel araştırmalarda iç geçerliliği arttırmak, sonuçların ne derece inandırıcı olduğunu belirlemek için en çok kullanılan yöntem olan triangulation (çeşitleme, üçgenleme) tekniğinde iki veya daha fazla farklı veri toplama yönteminin sonuçlarını karşılaştırır (Mays ve Pope, 2000; Başkale, 2016).

Bu araştırmada Plus Deutsch A1.1 ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitim temalarını belirlerken araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için alanında uzman bir kişiden görüş alınmıştır. Miles ve Huberman (1994: 64)'e göre güvenilirlik formülü şu şekildedir;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$$

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

Güvenirlilik formülüne göre çıkan uyumun % 90 ve üzeri olması güvenilir olması açısından yeterli görülmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Yapılan araştırmada araştırmacı ile uzman görüşü karşılaştırılmış ve çıkan sonucun %95 oranında uyumlu olması çalışmanın güvenilirliği açısından yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Bu bölümde yer alan araştırma bulguları araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sunulmuştur.

3.1. Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitim Temalarına İlişkin Bulgular

Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 2’ de yer almaktadır.

Tablo 2. Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabı Temaları

Çokkültürlü Eğitim Temaları	Ülke Bilgisi (Landeskunde) ve Ünite Dışı	1. Kişisel Bilgiler (Informationen zur Person)	2.Okul (Die Schule)	3. Toplum (Gesellschaft)	4. Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	5. Yiyecek ve İçecek (Essen und Trinken)	6.Özel Günler (Besondere Tage)	7. Boş Zaman Aktiviteleri (Freizeitaktivitäten)	8. Alışveriş (Einkaufen)	Toplam
Dil		X	X			X				3
Din		X	X	X	X		X		X	6
Engellilik								X	X	2
Etnik kimlik										
-Farklı etnik, kültürel gruplar		X		X	X	X	X	X	X	7
- Ulusal kimlik	X						X			2
- Azınlık										
Sosyal Yapı										
-Kültürel çeşitlilik, farklı kültürleri tanıma	X			X					X	3
-Yemek					X	X			X	3
-Giyim									X	1
-Adetler, gelenekler, törenler					X		X			2
-Günlük yaşam aktiviteleri					X			X		2
-Gezilecek(turistik) yerler	X	X								2
-Toplumsal yapı									X	1
-Aile yapısı				X		X				2
- İş ortamı				X					X	2
Toplumsal Cinsiyet										
-Cinsiyet dağılımı		X		X						2
-Cinsiyet rolleri				X			X		X	3
-Cinsel Yönelim										

Plus Deutsch A1.1 ders kitabında ünite dışında yer alan Landeskunde (ülke bilgisi) ve ünite dışı bölümünde çokkültürlü eğitim temalarından “*sosyal yapı*” içerisinde yer “*kültürel çeşitlilik, farklı kültürleri tanıma, anlama*” alt temasına yer verildiği söylenebilir. Yine bu bölümde çokkültürlü eğitim temalarından *sosyal yapı* teması içerisinde yer alan *gezilecek (turistik) yerler* ile *toplumsal yapı* alt temasına ait içeriğe yer verildiği görülmektedir. Ünite dışında Atatürk ile ilgili okuma parçasının verildiği bölüm ise çokkültürlü eğitim alt temalarından “*ulusal kimlik*” ile ilişkilendirilebilir.

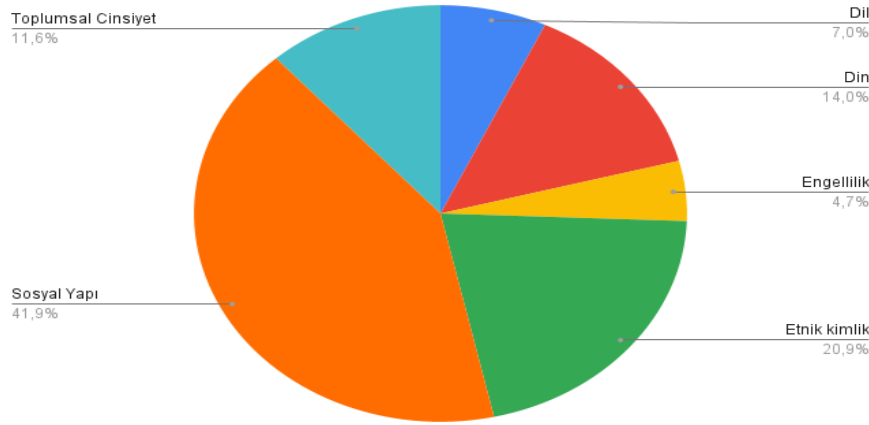
Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

İlk ünite olan “*kişisel bilgiler (Informationen zur Personen)*” bölümünde çokkültürlü eğitim temalarından “*dil, etnik kimlik, sosyal yapı teması ve toplumsal cinsiyet*” temasına yer verildiği görülmektedir.

Okul (die Schule) ünitesinde çokkültürlü eğitim temalarından “*dil, din*” temalarına yer verildiği görülmektedir. Toplum (Gesellschaft) ünitesinde ise “*din, etnik kimlik, sosyal yapı, toplumsal cinsiyet*” temasına yer verildiği görülmektedir.

Günlük yaşam (tägliches Leben) ünitesinde etnik kimlik, *yiyecek ve içecek Essen und trinken* ünitesinde etnik kimlik ve sosyal yapı, *özel günler (besondere Tage)* ünitesi içerisinde etnik kimlik, sosyal yapı ve toplumsal cinsiyet, *boş zaman aktiviteleri (Freizeitaktivitäten)* ünitesinde *etnik kimlik ve sosyal yapı* ile *alışveriş (Einkaufen)* ünitesinde ise çokkültürlü eğitim temalarından din, engellilik, etnik kimlik, sosyal yapı, toplumsal cinsiyet temalarına ilişkin içeriklerin yer aldığı görülmektedir. Yapılan incelemeye göre Plus Deutsch A1.1. ders kitabında çokkültürlü eğitim temalarından en fazla din ve etnik kimlik teması içerisinde yer alan farklı etnik, kültürel gruplar alt temasına yer verildiği, azınlık ve cinsel yönelim alt teması ile ilişkili hiçbir bulguya rastlanılmadığı görülmektedir. Çokkültürlü eğitim temaları içerisinde yer alan dil, engellilik, sosyal yapı ve toplumsal cinsiyet temalarına ise kısmen de olsa yer verildiği görülmektedir.

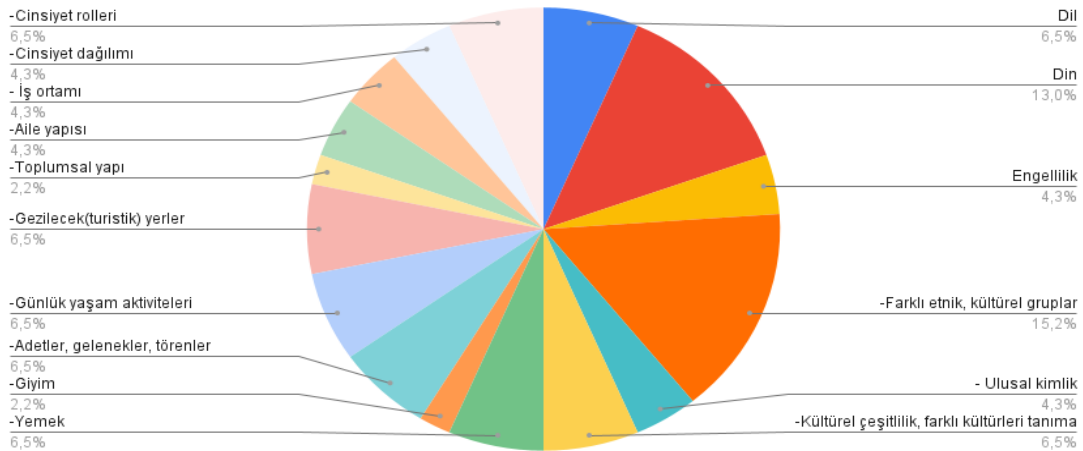
Plus Deutsch A1.1 ders kitabının çokkültürlü eğitim ana temalarına ilişkin dağılım Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında Çokkültürlü Eğitim Ana Temalarına İlişkin Dağılım

Şekil 1 incelendiğinde, Plus Deutsch A1.1 ders kitabında çokkültürlü eğitim temalarından en çok sosyal yapı (%41.9) ile ilgili içeriğin olduğu daha sonra ise etnik kimlik (%20.9), din (%14), toplumsal cinsiyet (11.6), dil (%7) ve son olarak ise %4.7 ile engellilik temaları ile ilgili içeriğe yer verildiği görülmektedir.

Plus Deutsch A1.1 ders kitabının çokkültürlü eğitim ana ve alt temalarına göre dağılımı Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Plus Deutsch A1.1 Ders Kitabında Çokkültürlü Eğitim Ana ve Alt Temalarına İlişkin Dağılım

Şekil 2’deki bulgulara göre, Plus Deutsch A1.1 ders kitabında çokkültürlü eğitim temalarından etnik kimlik teması içerisinde yer alan farklı etnik, kültürel gruplar alt temasına (% 15.2) en fazla yer verildiği, din

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

(% 13.0), dil, toplumsal cinsiyet teması içerisinde yer alan cinsiyet rolleri alt teması, sosyal yapı teması içerisinde yer alan gezilecek turistik yerler, günlük yaşam aktiviteleri, kültürel çeşitlilik, farklı kültürleri tanıma, adetler, gelenekler, törenler ve yemek (% 6.5) alt temalarına da aynı oranda yer verildiği görülmektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet teması içerisinde yer alan cinsiyet dağılımı alt teması, sosyal yapı içerisinde yer alan iş ortamı, aile yapısı, etnik kimlik içerisinde yer alan ulusal kimlik ve engellilik (% 4.3) teması, son olarak da sosyal yapı teması içerisinde yer alan giyim ve toplumsal yapı (% 2.2) alt temasına yer verildiği görülmektedir.

3.1.1. Dil Teması Açısından Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Dil teması açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Dil Teması Açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etkinlikler	Ünite	Sayfa
Farklı ülkelerde konuşulan dillere ait alıştırmaya yer verilmiştir		
Özellikle Almanya'nın güneyinde kullanılan farklı selamlaşma çeşitlerine yer verilmiştir	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	13, 14, 18, 21
Farklı dilleri konuşan kişilere ait diyalog ve alıştırmalara yer verilmiştir		
Öğrencilerden anadilleri ile benzerlik gösteren kelimeleri bulmaları istenmiştir	2. Okul (Die Schule)	25
Öğrencilerin yiyeceklerle ilgili kelimeleri bilip bilmedikleri ve anadilleri ile benzerlik gösteren kelimeler olup olmadığı sorulmuştur	5. Yiyecek ve İçecek (Essen und Trinken)	54

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında *dil* temasıyla ilişkili 6 bulguya rastlanılmıştır. Bu bulgular genellikle hedef dilin anadil ile karşılaştırması ve farklı dilleri konuşan kişilere yer verecek şekildedir. Ders kitabında her ne kadar hedef dil olan Almanca dışındaki dillere ait örnekler yer verilmiş olmasa da farklı dilleri konuşan kişilere ait örneklerin yer alması ve öğrencilerden kelimeleri kendi anadilleri ile karşılaştırmalarının istenmesi çokkültürlü eğitim teması ile ilişkilendirilebilir. Dil bir iletişim aracı olmak dışında kültürel aktarım için de önemlidir. Dil teması sayesinde öğrenciler, farklı bakış açılarını anlama ve başkalarının düşüncelerini anlamlandırma becerilerini geliştirirler. Çokkültürlü eğitim bağlamında, farklı dillerin tanınması ve dahil edilmesi, çeşitli kültürel kimliklerin onaylanmasını destekler ve öğrenciler arasında gurur ve özsaygı duygusunu geliştirir. Plus Deutsch A1.1 kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin dil temasına ait görseller Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3. Dil Temasına Ait Görsel (Kaynak: Yiğit, 2022)

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında ilk ünite olan Informationen zur Personen (kişisel bilgiler) başlığı altında yer alan Länder und Sprachen (Ülkeler ve Diller) bölümünde bazı dillere ve bu dillerin konuşulduğu ülkelerin bulunduğu bir etkinliğe yer verilmiştir. Alıştırmanın yer aldığı bölümde hedef dil olan Almanca'nın konuşulduğu ülkelerde sadece Almanya değil çeşitli DACH (Almanca konuşulan üç komşu ülke Almanya, Avusturya ve İsviçre) ülkeleri de yer almaktadır. Türkçe ve Almanca dillerinin konuşulduğu ülkeler dışında Fransızca, İngilizce ve İtalyanca gibi farklı dillere de yer verilmesi çokkültürlü eğitim temaları arasında gösterilen *dil* kavramına örnek olabilir. Aynı sayfada yer alan "Hangi ülkelerde Almanca konuşulur? Sınıfta konuşunuz" bölümü yine dillere ve konuşulduğu ülkelere ait görüşler bildirilmesi açısından

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

çokkültürlülükle uyumlu bir örnek olarak görülebilir. Verilen alıştırmada hedef dil dışında sadece dillerin isimlerine yer verildiği ancak, o dillerde örneklere yer verilmediği belirlenmiştir. Bir ders kitabının farklı dilleri ve kültürleri vurgulayarak öğrencilerin farklı dillere karşı bakış açısı geliştirmelerini sağlamasını, farklı dillerle bağlantılı kelime içeren etkinliklere yer vermesi çokkültürlü eğitim açısından önemlidir.

3.1.2. Din Teması Açısından Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Din teması açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 4’ te sunulmuştur.

Tablo 4. Din Teması Açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etkinlikler	Ünite	Sayfa
İbadethaneye (cami, kilise) ait görsellere yer verilmiştir.	1.Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	12,13
Ders programında din kültürü dersinin yer alması.	2.Okul (Die Schule)	25
Dini sembol olan başörtüsüne ait görsel.	Toplum (Die Gesellschaft)	34,37,
	3.Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	38,39
	8. Alışveriş (Einkaufen)	48,85
Dini sembol olan başörtüsüne ait görsel ve ifade.	3.Toplum (Die Gesellschaft)	37
	8. Alışveriş (Einkaufen)	84
Dini bayramlara ilişkin bilgi, görsel ve kutlama cümlelerine yer verilmiştir.	6. Özel Günler (Besondere Tage)	62,63, 66, 67

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında, *din* temasıyla ilişkili 15 bulguya rastlanılmıştır. Bu bulguların genel itibarıyla dini sembollere ait olduğu görülmektedir. Küreselleşme ve göçle birlikte toplumlarda farklı dinler bir arada yaşamakta ve bu durum dinsel çeşitliliği de beraberinde getirmektedir. Çokkültürlü eğitimde dinsel çeşitliliğin tanınması ve kabul edilmesi önemli bir faktördür ve dinsel tutum ve hoşgörü arttıkça çokkültürlülüğe karşı tutum da artmaktadır (Şengül, 2021). Çokkültürlü eğitim farklı dinlere, kültürlere saygıyı teşvik eden bir yaklaşıma sahiptir. Bu durum öğrencilerin birbirlerinin dini kimliklerini ve inançlarını saygıyla karşılamalarını, hoşgörü göstermelerini ve önyargılardan kaçınmalarını sağlar. Plus Deutsch A1.1 ders kitabında, din teması ile ilişkili ifade ve görsellerden oluşan 15 bulgu tespit edilmiştir. Bu bulgular arasında, ilk ünite de farklı ülkelere ait görselde Türkiye’de bir cami ve Avusturya’da bir kiliseye yer verildiği belirlenmiştir. Yine ders kitabında 6. Ünite de yer alan özel gün ve kutlamalara bakıldığında hem Müslümanlık dinine ait Ramazan ve Kurban bayramına hem de Hristiyanlık dinine ait Noel ve Paskalya bayramına ait cümlelere yer verildiği görülmektedir. Ders kitabında hem Müslümanlık hem de Hristiyanlık dinine ait ibadethane görseline ve bayramlara yer verilmesinin çokkültürlü eğitim açısından uygun olduğu söylenebilir.

Çokkültürlü eğitimde öğrencilere dini hoşgörüyü teşvik edecek bir yaklaşımın benimsenmesi önemlidir (Aslan ve Aybek, 2019). Ancak, ders kitabının genelinde yer alan din teması ile ilişkili verilerin ve dini sembollerin daha çok Müslümanlık dinine ait olması kitabın çokkültürlü eğitimi yansıtmaması konusunda din teması açısından zenginleştirmeye gereksinim olduğu söylenebilir. Plus Deutsch A1.1 kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin din temasına ait görseller Şekil 4’te yer almaktadır.

Şekil 4’ teki bulgulardan da açıkça görüldüğü gibi, görselde başörtülü (Kopftuch) bir kadına yer verilmiştir. Yine görselde, “Beschreibe deine Familie!” (Ailenizi tasvir edin) bölümüne bakıldığında, “Meine Mutter trägt ein Kopftuch (Annem başörtüsü takıyor)” cümlesinin yer alması çokkültürlü eğitim temalarından din ile ilişkilendirilebilir. Çokkültürlü eğitim temaları arasında yer alan “din” kavramı açısından bakıldığında örneklerin çokkültürlü eğitime uygun olduğu görülmekle beraber görsellere ya da ifadelere bakıldığında kitapta “din” başlığı açısından genellikle dilin öğretildiği kültürde yaygın olan Müslümanlık dinine yönelik örneklerin yer aldığı, hedef kültüre ait toplumda yaygın olan Hristiyanlık dinine Noel, Paskalya bayramı ve bir kilise görseline verildiği, farklı dinlere ait örneklere ise yer verilmediği görülmektedir.

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

4 Wer ist wer?

a. Schau dir die Fotos an! Lies die Beschreibungen und ordne den Fotos zu!

A Hallo, ich heiße Merve und bin 15 Jahre alt. Meine Haare sind lang, glatt und braun. Meine Augen sind auch braun. Ich bin klein und schlank.

B Hallo, ich heiße Belma und bin Merves Mutter. Ich bin 43 Jahre alt. Ich trage ein Kopftuch. Meine Augen sind braun. Ich bin groß und schlank.

C Hi, mein Name ist Açelya. Ich bin Merves Tante. Ich bin 32 Jahre alt. Ich bin mittelgroß. Meine Augen sind grün. Meine Haare sind halblang und braun.

b. Lies die Beschreibungen noch einmal und notiere die Informationen in die Tabelle!

Name	Alter	Augen	Haare	Figur
Merve	15	braun	lang, glatt, braun	klein, schlank
Belma	43	braun	Kopftuch	groß, schlank
Açelya	32	grün	halblang, braun	mittelgroß

c. Wie siehst du aus? Beschreibe dich!

* Ich bin ... Meine Haare sind ... Meine Augen sind ...

d. Beschreibe deine Familie!

* Meine Mutter trägt ein Kopftuch. ...

Ergänze

ich	tragen
du	trägst
er, sie, es	trägt
wir	tragen

Şekil 4. Din Temasına Ait Görsel (Kaynak: Yiğit, 2022)

3.1.3. Engellilik Teması Açısından Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Engellilik teması açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur

Tablo 5. Engellilik Teması Açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etkinlikler	Ünite	Sayfa
Engelli bireye ait bir görsele yer verilmiştir.	7. Boş Zaman Aktiviteleri (Freizeitaktivitäten)	78
	8. Alışveriş (Einkaufen)	85

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında, *engellilik* temasıyla ilişkili sadece 2 bulguya sadece görsel olarak yer verildiği belirlenmiştir. Çokkültürlü eğitim öğrenenler arasında eşitliği arttırmayı hedeflediğinden engellilik konusunda kültürel farkındalığın artırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve tüm öğrencilere kapsayıcı bir ortam sunulması engellilik açısından önem arz etmektedir. Plus Deutsch A1.1 kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin engellilik temasına ait görseller Şekil 5' te yer almaktadır.

Şekil 5. Engellilik Temasına Ait Görseller (Kaynak: Yiğit, 2022)

Ders kitabında engelli bireylere ait sadece şekildeki görsele yer verilmiştir. WHO (2011) verilerine göre dünyadaki engelli birey sayısı yaklaşık 1 milyarı aşmaktadır. Engelli bireylerin toplumun % 15'ini

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

oluşturduğu dikkate alındığı, kitapta engelli bireyler ile ilgili sadece iki görsele yer verilmesinin çokkültürlü eğitim açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir.

3.1.4. Etnik Kimlik Teması Açısından Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etnik kimlik teması açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Etnik Kimlik Teması Açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etkinlikler	Ünite	Sayfa
- Farklı kültürleri tanıma		
Farklı etnik kimliğe sahip kişilere ait diyalog, metin, etkinlik vb. yer verilmiştir.	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	14,15,17,18,19,20,21
	2. Okul (Die Schule)	31
	7. Boş Zaman Aktiviteleri (Freizeitaktivitäten)	76,78,79,81
Öğrencilerin farklı rollere girmelerini sağlayacak etkinliğe yer verilmiştir.	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	20
Aile ağacı ve aile bireyleri ile ilgili örneklerde farklı etnik kimliklere ait örnekler yer verilmiştir.	3. Toplum (Die Gesellschaft)	32,34
Farklı etnik kimliğe sahip bireylere ait görsellere, fiziksel özelliklere ve örneğe yer verilmiştir.	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	16
	3. Toplum (Die Gesellschaft)	37,38
	4. Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	48
Farklı etnik kimliğe sahip kişilere ait dinleme alıştırmalarına yer verilmiştir.	3. Toplum (Die Gesellschaft)	38
	4. Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	43
Bir şarkıda farklı etnik kimliklere ait isimler yer almaktadır.	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	93
- Ulusal Kimlik		
Sadece dilin öğretildiği ülkenin ulusal kimliğine ait örneğe yer verilmiştir.	3. Toplum (Die Gesellschaft)	39
	Ünite dışı (Atatürkçülük)	92
Hem hedef kültüre hem de dilin öğretildiği kültüre ait ulusal bayramlara yer verilmiştir.	6. Özel Günler (Besondere Tage)	66
Dilin öğretildiği kültüre ait ulusal bayramlarla ilgili diyaloga yer verilmiştir.	6. Özel Günler (Besondere Tage)	67
- Azınlık Kimliği		

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında, *etnik kimlik* temasıyla ilişkili 26 bulguya rastlanılmıştır. *Etnik Kimlik* teması içinde *farklı kültürleri tanıma* konusuna 22, *ulusal kimlik* konusuna 4 defa vurgu yapıldığı ancak, *azınlık kimlik* konusuna ise hiç vurgu yapılmadığı belirlenmiştir. Etnik kimlik teması, öğrencilerin farklı kültür ve yaşam deneyimlerini anlamalarına katkıda bulunabilir. Çokkültürlü bir öğretim programı farklı ırksal, etnik ve kültürel grupların bakış açısını yansıtabilmelidir. Bu nedenle, ırk, etnisite, din ve dil açısından farklı kültürlerle sahip öğrencilerin içerisinde yaşadığı topluma yönelik içerikleri kullanmak, öğrenciler için hem anlamlı ve hem de kazanımlara erişmeleri açısından önemlidir (Banks, 2013). Çokkültürlü eğitim ırk, etnik veya sosyal geçmişi ne olursa olsun tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatlarına erişim sağlamayı amaçlayan bir kavramdır (Husni, 2019). Çokkültürlü eğitimde öğrencilerin farklı kültür, değer, inanç ve kimlikleri anlamaları, onların empati kurmalarına ve farklılıklara saygı göstermelerine sebep olur. Çokkültürlü eğitim öğrencilere kendi kültürlerini anlamalarını ve takdir etmelerini sağlarken, aynı zamanda diğer kültürlerle de hoşgörü ve saygıyla yaklaşmayı öğretmektedir.

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

Plus Deutsch ders kitabında yer alan etnik kimlik teması ile ilişkili örneklere bakıldığında, farklı etnik kimliğe sahip öğrencilerin bir arada olduğu çokkültürlü bir sınıf ortamına yer verildiği görülmektedir (Sayfa: 16, 38). Ayrıca kitapta, farklı kimliklere sahip bireyler arasında diyaloga, farklı etnik isimlere ve bu isimlerle alakalı bir şarkı (Sayfa: 93) ile farklı kültürler arasında bir evlilik örneğine (Sayfa: 38) yer verilmesi, öğrenciler arasında çokkültürlülük bilincinin gelişmesine katkı sağlayabilir. Ders kitabında aynı zamanda aile konusu ile ilgili örneklere bakıldığında, hem hedef kültüre hem de dilin öğretildiği kültüre özgü isimlere yer verilmesi (Sayfa: 32, 34), öğrencilerde kültürel farklılıklara saygı ve empati becerisini geliştirir.

Çokkültürlü bir eğitim yaklaşımı benimsendiğinde, eğitim sisteminin kültürel çeşitliliği tanınması, farklı kimliklerin ve perspektiflerin değerini vurgulaması önemlidir. Bu şekilde, öğrenciler, kendi kültürlerine ait olma duygusuyla birlikte, diğer kültürleri anlama ve kabul etme yeteneklerini de geliştirebilirler (Gundara, 2000). Bu sebeple çokkültürlü eğitimin farklı kültürlerin, değerlerin, kimliklerin ve deneyimlerin bir arada kabul edildiği bir eğitim yaklaşımı olduğu söylenebilir. Almanca ders kitabında farklı kimliklere yer vermenin yanında milli bayramlara da yer verildiği görülmektedir. Milli bayramlar aracılığıyla öğrencilere yerel tarih, ulusal kimlik ve değerler hakkında bilgi sunulurken, aynı zamanda öğrencilerin farklı kültür, değer ve kutlamaları anlama ve kültürel farklılıklara karşı duyarlı ve hoşgörülü olmalarını sağlar. Ancak, ders kitabında milli bayramlar yer alırken hedef dilin öğretildiği ülkeye ait bayramlara odaklanmanın yanında, diğer ülkelerin önemli kutlamalarının da yer verilmesi öğrencilere farklı kültürlerin değerlerini, geleneklerini ve kutlamalarını tanıma fırsatı sunar. Almanca ders kitabında hedef kültürün ulusal kimliğine ait tek görsel yer alırken dilin öğretildiği ülkeye ait ulusal kimliğe ait daha fazla görsel, etkinlik ve diyalog yer almaktadır. Bu durum, ulusal kimlik kavramının ders kitabında bir kültürde diğer kültüre kıyasla daha baskın olduğu ve bu durumun çokkültürlü eğitim açısından uygun olmadığını göstermektedir.

Almanca ders kitabında *azınlık* temasına ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Azınlık, bir ulus içindeki din, dil ve etnik farklılıklara sahip sınıflar olarak tanımlanabilir (Bahadır, 2016). Çokkültürlü eğitim, ırksal ve etnik azınlıklara eğitime erişim, fırsat eşitliği, kültürel açıdan duyarlı öğretim programı sağlamayı amaçlamaktadır (Jackson, 2006). Çokkültürlü eğitim, herkese eğitimde fırsat eşitliği verilmesini kapsadığından ülkede yaşayan azınlıkları, farklı kültürel kökene sahip olan herkesi kapsayan bir eğitim programını benimsemektedir (Gürel, 2013). Plus Deutsch A1.1 kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin etnik kimlik temasına ait görseller Şekil 6' da yer almaktadır.

Şekil 6. Etnik Kimlik Temasına Ait Görseller (Kaynak: Yiğit, 2022)

Plus Deutsch A1.1 kitabının özellikle ilk ünitesinde yer alan tanışma diyaloglarına yer verilen bölümde farklı etnik kimliklere ait isimlere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Ders kitaplarında hedef kültür ya da dilin öğretildiği ülkenin kültürü dışındaki örneklere de yer verilmesi, çokkültürlü eğitim açısından olumlu bir yaklaşımdır. Ders kitabında farklı etnik kimliklere ait örneklerin genel itibarıyla farklı etnik kimliklere ait isimler ile yer verildiği dikkat çekmektedir.

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

3.1.5. Sosyal Yapı Teması Açısından Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Sosyal yapı teması açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 7' de sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal Yapı Teması Açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etkinlikler	Ünite	Sayfa
- Kültürel çeşitlilik, farklı kültürleri tanıma		
Farklı ülkelerin başkentlerine ait örneklere yer verilmiştir.	Ülke Bilgisi (Landeskunde)	11
	Ülke Bilgisi (Landeskunde),	10
Farklı kültürleri tanımaya yönelik örneklere, görsellere vb. yer verilmiştir.	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	12,13
	6. Özel Günler (Besondere Tage)	71
	8. Alışveriş (Einkaufen)	87,88
- Yemek		
Hedef kültüre ait menüye yer verilmiştir.	4. Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	45
Farklı kültürlerin yemek alışkanlıkları ile ilgili bilgiye yer verilmiştir.	5. Yiyecek ve İçecek (Essen und Trinken)	52,58
Çeşitli kültürlere ait yemek isimlerine, tarife ve görsellere yer verilmiştir.	5. Yiyecek ve İçecek (Essen und Trinken),	58,59,60,61
	8. Alışveriş (Einkaufen)	88
- Giyim		
Farklı giyim tarzlarına ait görsellere ve cümlelere yer verilmiş.	8. Alışveriş (Einkaufen)	82,85
- Adetler, gelenekler, törenler		
Her iki kültüre özgü bayramlara ve törenlere ilişkin görsellere ve bilgilere yer verilmiştir.	6. Özel Günler (Besondere Tage)	62,63,66
Her iki kültürün bayramına ilişkin örneklere yer verilmiş.	6. Özel Günler (Besondere Tage)	67
Doğum günü kutlamalarına yönelik etkinlik, görsel vb..	6. Özel Günler (Besondere Tage)	68,71
- Günlük yaşam aktiviteleri		
Günlük yaşam aktivitelerine ait örneklere yer verilmiştir.	4. Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	44,48,51
	7. Boş Zaman Aktiviteleri (Freizeitaktivitäten)	74,75
Öğrencilerden hayalindeki günü anlatması istenmiştir.	4. Günlük Yaşam (Tägliches Leben)	49
- Gezilecek(turistik) yerler		
Farklı ülkelerin turistik yerlerine ait görsellere yer verilmiştir.	Ülke Bilgisi (Landeskunde)	11
	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	12
- Toplumsal yapı		
Toplumsal yapı ile ilgili ifadelere yer verilmişti.	8. Alışveriş (Einkaufen)	82
- Aile yapısı		
Çekirdek bir aile yapısına ait görsel ve okuma parçası	3. Toplum (Die Gesellschaft)	41

Aile yapısı ile ilgili görsel, okuma parçası, etkinlik	3. Toplum (Die Gesellschaft)	34,36
	5. Yiyecek ve İçecek (Essen und Trinken)	60
	6. Özel Günler (Besondere Tage)	66,67
	7. Boş Zaman Aktiviteleri (Freizeitaktivitäten)	79
- İş ortamı		
Farklı iş ortamlarına ait görseller yer almaktadır.	3. Toplum (Die Gesellschaft)	33
	8. Alışveriş (Einkaufen)	88

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında, *sosyal yapı* temasıyla ilişkili 41 bulgu tespit edilmiştir. Sosyal yapı teması başlığı altında, 7 bulgunun kültürel çeşitlilik, farklı kültürler, 8 bulgunun yemek, 2 bulgunun giyim, 6 bulgunun adetler, gelenek ve görenekler, 6 bulgunun günlük yaşam aktiviteleri, 2 bulgunun gezilecek turistik yerler, 1 bulgunun toplumsal yapı, 7 bulgunun aile yapısı ve 2 bulgunun da iş ortamı alt temasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Plus Deutsch ders kitabında sosyal yapı temasında genel itibarıyla farklı kültüre ait yemek ve gelenek görenek şeklinde örneklerin yer aldığı görülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı vazgeçilmez unsurlar arasındadır. Kültür aktarımı dilin farklı bağlamlarda kullanımından dinî ritüeller, ulaşım, yeme-içme, giyim tarzı, eğlence, alışveriş, çalışma sistemi, doğal güzellikler, sanat eserleri kadar yaşamın her alanına yayılabilmekte ve ders kitaplarına da yansiyabilmektedir (Bayraktar, 2015). Almanca ders kitabında, farklı kültürleri tanımaya yönelik hedef kültüre ait eyaletler, farklı ülkelerin başkentleri, doğum günü kutlama etkinliği, öğrencilere hayatlarında ailelerinin neye izin verip neye vermediğine dair cümle kurmalarının istenmesi, farklı kültürlerle ait yemek isimleri, giyim alışkanlıkları, günlük yaşam aktiviteleri, turistik yerler, aile yapısından görseller ve alıştırmalar gibi örnekler yer verilmiştir. Ders kitabında aynı zamanda farklı meslek gruplarından örnekler de yer almaktadır. Avrupa'da Türkiye'ye oranla daha yaygın olan canlı çiçek alışverişi (Doldur, 2008) ve bununla bağlantılı olarak mesleklerde çiçekçiliğin verilmesi buna bir örnektir.

Çokkültürlü eğitim, öğrencilere farklı kültürlerin değerlerini, geleneklerini ve kimliklerini anlama fırsatı sunar. Sosyal yapı, kültürel farkındalık gibi unsurlar, dil öğrenme sürecinde önemli bir rol oynar ve öğrencilerin çokkültürlü dünyada etkili bir şekilde iletişim kurmalarını sağlar. Plus Deutsch A1.1 kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin sosyal yapı temasına ait görseller Şekil 7'de yer almaktadır.

Şekil 7. Sosyal Yapı Temasına Ait Görsel (Kaynak: Yiğit, 2022: 58)

Görselde farklı etnik kimliklere ait kişilerin yemek alışkanlıkları ile ilgili bilgiye yer verildiği görülmektedir. Aynı zamanda dinleme parçasına da bakıldığında hedef kültüre ve dilin öğretildiği topluma yönelik yemek görsellerine yer verildiği ve öğrencilerden hangi yemeğin hangi ülkeye ait olduğunu belirtmeleri istenmektedir. Bu bölümde yer alan alıştırmalar, öğrencilerin farklı kültürleri tanıma ve bu

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

kültürleri kendi kültürleri ile karşılaştırmaya yöneliktir. Bir ders kitabında, farklı kültürlerle ait gelenekler, yemekler, festivallerden örnekler ve bu kültürler hakkında bilgi vermesi öğrencilerde farklı kültürlerle ilişkin farkındalığı artırır.

3.1.6. Toplumsal Cinsiyet Teması Açısından Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Toplumsal cinsiyet teması açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında yer alan çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Toplumsal Cinsiyet Teması Açısından Plus Deutsch A1.1 Almanca Ders Kitabında Yer Alan Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Etkinlikler	Ünite	Sayfa
- Cinsiyet Dağılımı		
Cinsiyetle ilgili eşit dağılım gösteren isimlere, ifadelere, görsellere yer verilmiştir.	1. Kişisel bilgiler (Informationen zur Person)	14,15, 19
Okuma parçasında hem erkek hem de kadına ait örneğe yer verilmiştir.	2. Okul (Die Schule)	27,29
Aile bireyleri konusuna ait örneklerde hem kadın hem erkeğe yer verilmiştir.	3. Toplum (Die Gesellschaft)	36
Moda ile ilgili ipuçları hem kadın hem erkekler için verilmiştir.	8. Alışveriş (Einkaufen)	85
- Cinsiyet Roller		
Meslekler farklı cinsiyetler ile ifade edilmiştir.	3. Toplum (Die Gesellschaft)	38,39
Anne, baba ve çocuk ilişkisi ile ilgili görsellere yer verilmiştir.	3. Toplum (Die Gesellschaft) 6. Özel Günler (Besondere Tage)	34 66,67
- Cinsel Yönelim		
	-	-

Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabında, *cinsiyet* temasıyla ilişkili 12 bulgu tespit edilmiştir. Cinsiyet teması başlığı altında, 7 bulgunun cinsiyet dağılımı ve 5 bulgunun ise cinsiyet rolleri alt temasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet ile ilgili örneklerin genel olarak erkek ve kadınlar arasında dengeli bir bakış açısıyla yer aldığı ifade edilebilir. Bununla birlikte, kitapta cinsiyet yönelimi alt temasıyla ilişkili herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir. Banks (2013)'e göre kitap gibi birçok ders materyali kadınları göz ardı ederek erkeklerin bakış açısı üzerine yoğunlaşabilmektedir. Çokkültürlü bir eğitim programında hem kadının hem de erkeğin bakış açısı önemlidir ve bu durum öğretim programında devreye girer. Çokkültürlü eğitim cinsiyet eşitliğinin olduğu ve cinsiyet temelli ayrımcılığın olmaması gerektiğini savunan bir yaklaşım sunabilir. Ders kitabında verilen örneklerle bakıldığında genellikle cinsiyet konusunda eşit bir dağılım sağlandığı bazı örneklerin her iki cinsiyetle beraber verildiği dikkat çekmektedir.

Cinsel yönelim temasına ise ders kitabında hiç yer verilmediği görülmektedir. Cinsel yönelim tartışılan bir konu olmakta ve birçok çokkültürlü eğitimci cinsel yönelimden bahsedilmesi konusunda isteksiz olsa da farklı cinsel yönelime sahip olan bireyleri tanıma çokkültürlü eğitimin içerisinde yer almaktadır (Sleeter ve Grant 1999). Ancak çokkültürlü eğitimin içerisinde yer alan farklı cinsel yönelime sahip bireyler konusu çeşitli sebeplerden kaynaklı okul ortamında ifade edilmekten çekinilmektedir (Ünal, 2015). Çokkültürlü eğitim herkese eşit haklar tanıma anlayışından yola çıkarak cinsel yönelim konusunu içinde barındırır da cinsel yönelim birçok toplumun inancına, değer yargılarına ve yaşam tarzına aykırılık teşkil etmektedir. Plus Deutsch A1.1 kitabında çokkültürlü eğitime ilişkin toplumsal cinsiyet temasına ait görseller Şekil 8'de yer almaktadır.

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

4 **Wie heißen die Personen?**

a. Schau dir die Fotos an, hör zu und ergänze! **13**

Das ist **Elizabeth Smith**

Sie kommt aus den USA.
Sie wohnt in Chicago.
Sie ist vierzehn Jahre alt.
Sie lernt Deutsch und Spanisch.

Mia/ Ece : sie
Tim/ Berk : er

Das ist **Werner Müller**

Er kommt aus Österreich.
Er wohnt in Salzburg.
Er ist fünfzehn Jahre alt.
Er lernt Türkisch.

b. Lies die Profile und ergänze die Tabelle!

heißt ...	kommt aus ...	wohnt in ...	lernt ...	ist ... Jahre alt
Werner	Österreich	Salzburg	Türkisch	15
Elizabeth	den USA	Chicago	Deutsch, Spanish	14

Şekil 8. Toplumsal Cinsiyet Temasına Ait Görsel (Kaynak: Yiğit, 2022: 18-19)

Plus Deutsch A1.1 kitabının ilk ünitesi olan Informationen zur Personen (Kişisel Bilgiler) bölümüne bakıldığında, örneklerin hem erkekleri hem de kadınları kapsadığı görülmektedir. Görselde yer alan alıştırmalara çokkültürlü eğitim temaları açısından bakıldığında, alıştırmalarda farklı cinsiyetlere yer verilmesinin yanı sıra, farklı dil ve etnik kimlik açısından da değerlendirilebilecek örneklere de yer verilmesi çokkültürlü eğitim temalarıyla bağdaşır niteliktedir.

Sonuç ve Tartışma

Yabancı dil eğitimi, günümüzde küreselleşen dünyada giderek daha önemli bir hal almaktadır. Yabancı dil öğrenimi, sadece dilbilgisi ve kelime dağarcığından ibaret olmayıp, kültürel anlayışı, iletişim becerilerini geliştirmeyi de içermektedir. (Aytekin ve Ateş, 2020). Bu bağlamda, yabancı dil derslerinde çokkültürlü eğitim yaklaşımı, öğrencilere zengin bir dil ve kültür deneyimi sunarak daha kapsamlı bir öğrenme sağlamaktadır. Yabancı dil ders kitapları sadece hedef dili öğretmede değil hedef kültürü aktarmada da önemli görev üstlenmektedir (Yazıcı, 2021). Yabancı dil ders kitapları, öğrencilere dilbilgisi ve kelime dağarcığının yanı sıra o dilin kültürel unsurlarını da aktarır böylelikle öğrencilerin farklı kültürlerle karşı anlayış ve hoşgörü geliştirmelerine yardımcı olur. Yapılan araştırmada Ortaöğretim 9-10. sınıf Plus Deutsch A1.1 Almanca ders kitabı çokkültürlü eğitim bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırmada çokkültürlü eğitim temalarının ilki olarak belirlenen *dil* teması ile alakalı olarak Almanca ders kitabında 3 ünite de 8 farklı şekilde yer verildiği görülmüştür. Dil bir iletişim aracı olmak dışında kültürel aktarım ve koruma işlevine de sahiptir. Eğitimde kültürel çeşitliliğin tanınması ve değer verilmesi açısından dil önemli bir yere sahiptir (Banks, 2014). Araştırmalar (Başar, Akan ve Çiftçi, 2018; Demirçelik, 2020; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016; Solak ve Çelik, 2018) farklı kültürden gelen öğrencilerin en çok dil konusunda sorun yaşadıklarını göstermektedir. Örneğin Demirçelik (2020) bir araştırmasında, yönetici ve öğretmenlerin farklı kültürlerden gelen öğrencilerle karşılaştığı sorunların başında dil problemi geldiğini ve yönetici ve öğretmenlerin okulda en fazla dil problemi ile yoğunlaştıklarını belirtir. Bu sorunun çözümü için öğrencilerin anadil ve kültürlerini müfredatın bir parçası haline getirmek ve daha kapsayıcı ve güçlendirici bir öğrenme ortamı yaratmak gerekir (Cummins, 2000). Farklı dillerin ve kültürlerin bir araya gelmesi, öğrencilere hoşgörü, empati ve kültürel farkındalık gibi değerleri geliştirme fırsatı sunar. Plus Deutsch ders kitabında çokkültürlü eğitim temalarından dil teması ile ilgili yer alan örneklere bakıldığında hedef dil olan Almanca dışında az da olsa farklı dilleri konuşan bireylere ait örneklere de yer verildiği görülmüştür. Ders kitabında farklı dilleri konuşan bireylere ait örneklerin yer alması, çokkültürlü eğitimi teşvik eden bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Çokkültürlü eğitimin, öğrencilerin farklı dilleri, kültürleri ve deneyimleri anlamasına imkan veren bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Böylelikle, daha kapsayıcı bir eğitim ortamı yaratılarak öğrenciler arasında hoşgörü, empati gibi değerlerin gelişmesine katkı sağlayabilir.

Almanca ders kitabında çokkültürlü eğitim teması olarak sayılabilecek *din* temasına 6 ünite de 15 farklı şekilde yer verildiği görülmektedir. Ders kitabında din teması içerisinde yer alabilecek örneklere bakıldığında genel olarak hedef dilin okutulduğu ülkede yaygın olan Müslümanlık dinine ait görsellere, bayramlara ya da ifadelere yer verildiği hedef dilin konuşulduğu ülkede yaygın olan Hristiyanlık dinine ait bir kilise görseline, Noel ve Paskalya bayramına yer verildiği görülmektedir. Çokkültürlü eğitim, kültürel

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

çeşitliliği kabul eden, farklı dilleri, dinleri ve kültürleri değerlendiren bir eğitim yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, öğrencilerin kendi kültürlerini ve diğer kültürleri anlamalarına destek olabilir. Çokkültürlü eğitim açısından değerlendirildiğinde ders kitabında farklı dinlere ait örneklerin yer alması öğrencilerin hoşgörü, anlayış ve kültürel çeşitlilikle ilgili değerleri geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Banks (2001)'e göre çokkültürlü eğitim etnik köken/ırk, cinsiyet, sosyal sınıf, din, engellilik gibi çeşitli mikrokültürlerden gelen öğrencilere eğitimsel eşitliği sağlayacak bir eğitim ortamı yaratmakla ilgilidir. Bu yargıdan hareketle, Banks (2001) engelliliği diğer farklılıklar gibi bir mikrokültür olarak ifade etmektedir. Plus Deutsch ders kitabında çokkültürlü eğitim temalarında yer alan *engellilik* temasına 2 ünite de sadece 2 görselle yer verilmesi, çokkültürlü eğitim açısından yeterli bir temsili sağlanmadığını gösterebilir. Çokkültürlü eğitim, farklı yeteneklere, engellilik durumlarına ve öğrenme farklılıklarına sahip öğrencilerin dahil edildiği herkese eşit hakların tanındığı bir eğitim anlayışını vurgular. Engellilik temasının ders kitaplarında yeteri kadar yer almamasının çokkültürlü eğitim açısından değerlendirildiğinde empati geliştirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması gibi önemli hedeflerin göz ardı edilmesine sebep olabilir.

Almanca ders kitabında *etnik kimlik* temasında yer alan *farklı kültürleri tanıma* alt temasına 7 ünite de 22 farklı şekilde yerildiği görülmektedir. Ders kitabında farklı etnik, kültürel gruplara yer verilmesi öğrencilerin kendi kültürleri, kimlikleri dışında farklı etnik ve kültürel grupları anlamalarını ve hoşgörü geliştirmelerini sağlayabilir. Böylelikle, öğrencilerin kültürel farkındalıkları artabilir. Ayrıca, farklı kültürler, gelenekler, değerler hakkında bilgi edinme fırsatı sunarak, öğrencilerin, iletişim becerilerini geliştirme, hoşgörüyü artırma ve ön yargıları azaltma açısından katkı sağlayabilir. Almanca ders kitabında diğer temalarla karşılaştırıldığından en çok farklı etnik, kültürel gruplara yer verildiği görülmektedir.

Almanca ders kitabında *ulusal kimlik* alt temasına 4 defa yer verilirken *azınlık* temasına hiç yer verilmemiş olduğu görülmektedir. Ders kitabında genellikle dilin öğretildiği kültüre ait ulusal bayramlara yer verilirken hedef kültüre ait ulusal bayram da sadece bir yerde geçmektedir. Yabancı dil öğretiminde hedef kültürün öğrencinin kendi kültürüyle birlikte değerlendirilmesi görüşü söz konusudur (Ülker, 2007). Çokkültürlü eğitimde bahsedilen ulusal kimlik kavramının tektipleştirme olarak değil insanların kendi kimliklerini korurken toplumun koşullarındaki değişikliğe uyarlanması, ulusal bir kültür kimliği içinde azınlıkların, etnik grupların, farklı sosyal sınıfların kendi kültürel kimliklerini koruması olarak algılanması söz konusudur (Bilgin ve Oksal, 2018). Ders kitaplarında hedef dilin öğretildiği ülkenin ulusal bayramlarına odaklanırken, hedef kültürdeki kutlamaları da ele alması öğrencilerin farklı kültürlerin değerlerini, geleneklerini ve kutlamalarını keşfetme fırsatı sunması açısından öğrencinin hoşgörü ve saygı duyma becerilerini geliştirebilir.

Çokkültürlü eğitim anlayışında azınlık ve yerel grupların yaşayış ve kültürlerinin dahil edilmesi de yer almaktadır ancak bu anlayışla demokratik toplum olmanın ön plana çıkarılarak, kişiler ve gruplar arasındaki farklılıkların kabulü, kültürel çeşitliliğin bir zenginlik olarak fark edildiği ve insan hakları kapsamında dikkate alınması gereken bir eğitim ortamı kastedilmektedir (Çiftçi, 2015).

Almanca ders kitabında *sosyal yapı* teması içerisinde yer alan *kültürel çeşitlilik farklı kültürleri tanımaya* ait 2 ünite de 7 farklı yerde, *yemek* alt temasına 3 ünite de 8 farklı yerde *giyim* alt temasına 1 ünite de 2, *adetler, gelenekler, törenler* alt temasına 2 ünite de 6, *günlük yaşam aktiviteleri* alt temasına 2 ünite de 6, *geziyecek turistik yerler* alt temasına ünite dışı ve 1. ünite de ve 2, *toplumsal yapı* alt temasına 2 ünite 1, *aile yapısı* alt teması ile ilgili 2 ünite de 7, *iş ortamı* ile alakalı olarak ise 3 ünite de 3 kez yer verildiği görülmektedir. Yabancı dil derslerinde çokkültürlü eğitim ve sosyal yapı kavramlarının öğrencilerin kültürel farklılıkları anlamalarını, empati kurmalarını geliştirmesi sebebiyle birbirini desteklediği söylenebilir. Gelenek, görenek, yiyecek, giyim, aile hayatı gibi toplumun kültürel değerlerini yansıtan unsurlar öğrencilerin farklı kültürleri tanımasını açısından çokkültürlü eğitim açısından değerlendirildiğinde önemli bir yere sahiptir. Ders kitabında sosyal yapı temasının alt temalarında yer alan çokkültürlü eğitim verileri genellikle eşit dağılım gösterse de toplumsal yapı ve iş ortamı ile alakalı olarak diğer alt temalardan daha az veri olduğu görülmektedir.

Almanca ders kitabında *toplumsal cinsiyet* teması içerisinde yer alan *cinsiyet dağılımı* alt temasına 2 ünite de 7, *cinsiyet rolleri* alt temasına ait 3 ünite de 5, *cinsel yönelim* alt temasına ait ise herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Ders kitaplarında cinsiyetin eşit bir şekilde temsil edilmesi kitaplarda hem kadın hem de erkek karakterlerin çeşitli rollerde yer alması çokkültürlü eğitim açısından önemlidir. Cinsel rolleri ile ilgili ders kitabında yer alan verilere bakıldığında toplumda kadın ve erkek rolleriyle ilgili yaygın inanışın dışında erkeğin çocuğuyla ilgilenmesi, yemek yapması gibi her iki cinsiyetin de farklı ve eşit rolleri üstlenmesinin, cinsiyet rollerinin kültürel çeşitliliği de yansıması açısından çokkültürlü eğitim açısından değerlendirildiğinde uygun olduğu söylenebilir. Cinsel yönelimin ders kitaplarında yer almasının toplumsal yapıya ters olması ve sınıf ortamında ele alınmasının sakıncalı olduğuna dair görüşler söz konusudur (Başar ve diğerleri, 2018). Doküman analizi

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

sonucunda etnik kimlik, din ve sosyal yapı gibi temaların ve farklı kültürleri tanıma, yemek, gelenek ve görenek gibi alt temaların ders kitabında gerek okuma parçalarında, gerekse etkinliklerde ve özellikle görsel materyallerde sıklıkla yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak, engellilik, toplumsal cinsiyet gibi temalara ders kitabında sınırlı bir şekilde yer verildiği, azınlık ve cinsel yönelim gibi bazı temalara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Araştırmada çokkültürlü eğitim bağlamında incelenen ders kitabının çokkültürlü eğitim açısından bakıldığında bazı temalara yer verilmesi açısından yeterli bazı temalara ise çok az ya da hiç yer vermemesi sebebiyle yetersiz olduğu söylenebilir.

Öneriler

Ders kitabının içeriğinin, Türkiye'nin zengin kültürel mozaığıyla uyumlu şekilde tasarlanması farklı etnik kökenlerden gelen öğrencilerin kendilerini temsil edebileceği örneklerin kitaba dahil edilmesi öğrencilerin, kendi kimliklerini bulma ve diğer kültürleri anlama konusunda empati geliştirmelerine sebep olabilir. Kitaptaki metinlerin ve görsellerin, kültürel duyarlılığı teşvik ederek ve önyargılardan kaçınılması, öğrencilere, farklı kültürleri ve yaşam tarzlarını anlamaları ve değer vermeleri için fırsat sunabilir. Öğretmenlere, çokkültürlü sınıf ortamlarını yönetme ve farklı kültürel arka plana sahip öğrencilere nasıl yaklaşacağı konusunda rehberlik sunacak hizmet içi eğitim verilmesi, eğitim materyalleri ve kaynaklar sağlanması önerilebilir. Ders kitaplarının Türkiye'nin çokkültürlü yapısına uygun olara tasarlanması öğrencilerin çeşitli kültürel deneyimleri anlamalarını ve değer vermelerini desteklemesine yardımcı olabilir. Özellikle yabancı dil derslerinde çokkültürlü eğitim konusunda akademik çalışmaların artırılması kültürel farkındalık ve empati geliştirme ve çokkültürlü eğitime dikkat çekilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Açıkalin, M. (2010). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar: Çokkültürlü ve Küresel Eğitim, *İlköğretim Online*, 9 (3), 1226-1237.
- Akcaoglu, M. Ö. ve Arsal, Z. (2022). The Effect of Multicultural Education on Preservice Teachers' Attitude and Efficacy: Testing Bank's Content Integration Dimension, *Participatory Educational Research*, 9(2), 343-357.
- Alismail, H. A. (2016). Multicultural Education: Teachers' Perceptions and Preparation. *Journal of Education and Practice*, 7(11), 139-146.
- Altheide, D. (1996). Process of Document Analysis. D. Altheide(Edt.) *Qualitative Media Analysis. Thousand Oaks: SagePub 3*, 1392-1413.
- Alyılmaz, C. ve Er, O. (2016). Yabancılara Türkçe Öğretimi Uygulamalarında Öğretmenlerin Kültürel Farkındalık Oluşturmadaki Etkisinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5/3.
- Amerikan Psychological Association (APA). (2002). Guidelines on Multicultural Education, Training, Research, Practice, and Organizational Change for Psychologists, Washington D.C.
- Arslan H. (2013). *Multicultural Education: Approaches, Dimensions and Principles*. (Ed. Hasan Arslan, Georgeta Rață, Multicultural Education: From Theory to Practice, Cambridge Scholars Publishing.
- Aslan S. & Aybek, B. (2019). Uygulama Örnekleriyle Çokkültürlü Eğitim ve Değerler Eğitimi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Aytekin, H. & Ateş, E. (2020). Küreselleşen Dünyada Çokkültürlülük ve Yabancı Dil Eğitimi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt :15 Sayı :26.
- Bahadır, Ö. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Banks, J. A. (1995). Multicultural Education and Curriculum Transformation, *The Journal of Negro Education, Autumn*, Vol. 64, No. 4, pp. 390-400
- Banks, J. A. (2004). *Multicultural Education: Historical Development, Dimensions, And Practice*. In J. A. Banks& C. A. M. Banks (Eds.), *Handbook Of Research On Multicultural Education*. (Pp. 3–29). San Francisco: Jossey-Bass.
- Banks, J.A. (2010). *Multicultural Education: Characteristics and Goals, Multicultural Education Issues and Perspectives*, (Ed.:Banks, J.A. & Banks C.A.M.), John Wiley & Sons, USA.

- Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.
- Banks, J. A. (2014). *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching*, Pearson.
- Başar, M., Akan, D. ve Çiftçi, M. (2018). Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1571-1578.
- Başbay, A. & Kağnıcı D. Y. (2011). Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(161).
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bayraktar, S. (2015). Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, ISSN, 2148-1970.
- Bilgin, A. & Oksal, A. (2018). Kültürel Kimlik ve Eğitim. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2 (1), 82-90. DOI: 10.31805/acjes.346729
- Christian, C. C. (1977). The Role Of Language in Multicultural Education. *Educational Horizons*, 55(4), 184-188. <http://www.jstor.org/stable/42924245>.
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü Eğitim Ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Cummins, J. (2000). Language, Power, and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. *Multilingual Matters*
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Görünümü. *UÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl:9, Sayı:15.
- Çiftçi, Y. A. (2015). Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Öğretmenlerin Kültürel Yeterliklerine İlişkin Algıları, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Çötök, N.A. (2010). Çokkültürlülük, Kültürlerarasılık Ve Entegrasyon Tartışmaları Bağlamında Alman Eğitiminde Türk Öğrenciler: Bremen Örneği, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Demirçelik, E. (2020). Eğitimde Çokkültürlülük. USA: İKSAD Publishing House.
- Doldur, H. (2008). Kesme Çiçek Üretimi ve Ticareti, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, *Coğrafya Dergisi*, sayı: 16, 26/45, İstanbul.
- Gay, G. (2004). The Importance of Multicultural Education. *The Curriculum Studies Reader*, (Ed. David J. Flinders, Stephen J. Thornton) Psychology Press.
- Grant, C. A. (1992). *Research and Multicultural Education, From Margins to the Mainstream*, Routledge.
- Gundara, J. S. (2000). National Identity, Citizenship, And Multiculturalism. *British Journal of Educational Studies*, 48(2), 143-160.
- Günday, R. (2013). Çok Dillilik Ve Çok Kültürlülük Bağlamında Yabancı Dil Öğretimine Toplum Dilbilimsel Yaklaşım, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/10 Fall 2013, p. 313-330, Ankara.
- Gürel, D. (2013). İlköğretim Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitim Tutumları İle Çok Kültürlü Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Husni, H. (2019). Moderate Muslims' Views On Multicultural Education, Freedom Of Expression, And Social Media Hate Speech: An Empirical Study In West Java Indonesia. *Jurnal Penelitian Pendidikan Islam*, 7(2), 199-224. <https://riset-iaid.net/index.php/jppi/article/view/370/394>
- Jackson, Y. (2006). *Encyclopedia of Multicultural Psychology*. Londra: Sage Publications.
- Karaman, F. (2017). Temel Eğitimde İkinci Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretimi, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt 7 Sayı 2/1.
- Karasar, N. (2018). Bilimsel Algı Çerçevesi ile Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler-Teknikler (33. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kotluk, N. ve Kocakaya, S. (2018). Türkiye için Alternatif Bir Anlayış: Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim, *Yüzüncü yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 749-789.
- Kovács, G. (2017). Culture In Language Teaching, A Course Design For Teacher Trainees, *Acta Univ. Sapientiae, Philologica*, 9, 3, 73-86.
- Krüger, M.P. (2005). *Interkulturelle Bildung: Eine Einführung*, Waxmann Verlag.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory Of Minority rights*. New York, NY: Oxford University Press.
- Mays, N., & Pope, C. (2000). Qualitative Research in Health Care, Assessing Quality in Qualitative Research. *BMJ*, 320, 50-52.
- Miles, M. B & Huberman N, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*, Sage Thousand Oaks,

Özerol, M. & Bulut, İ.(2023). Ortaöğretim 9-10. Sınıf Plus +Deutsch A1.1. Ders Kitabının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 7(2). 65-85.

CA.

- Nayır, F. & Sarıdaş, G. (2020) Çokkültürlü Eğitim, Kültürlerarası Eğitim Ve Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitime İlişkin Kavramsal Bir İnceleme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 13 Sayı: 70.
- Noble, H. and Smith, J. (2015) Issues of Validity and Reliability in Qualitative Research. *Evidence- Based Nursing*, 18, 34-35.<https://doi.org/10.1136/eb-2015-102054>
- Özensel E. (2012). Çokkültürlülük, Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, Cilt, 7; Sayı: 1.
- Rengi, Ö. & Polat S. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Farklılık Algıları ve Kültürlerarası Duyarlılıkları, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, Vol: 6, No:3.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Selçuk, D. (2019). Ortaöğretim Kurumlarında Okutulmakta Olan Almanca Ders Kitaplarında Kültürel ve Evrensel Değerler, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Sleeter, C.E., & Grant, C.A. (1999). *Making Choices For Multicultural Education: Five Approaches To Race, Class, And Gender* (3rd Ed.). New York: Wiley.
- Solak, E. ve Çelik, S. (2018). Türkiye’de Eğitim Gören Mülteci Öğrencilerin Dilsel Sorunlarının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 425-432.
- Şengül F. N. (2021). Öğretmen Adaylarında Çokkültürlülük ve Dini Tutum İlişkisi [The Relationship Between Multiculturalism And Religious Attitudes in Teacher Candidates]”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZİFDER]* 20 (Aralık/December 2021): 89-117.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2009). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_brsr.pdf adresinden 16.12.2020 tarihinde alınmıştır.
- Tezcan M. (1978). Eğitim ve Kültür İlişkileri. 20.12.2020 tarihinde <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5632/1773> adresinden alınmıştır.
- Tezcan M. (1985). Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Ülker, N. (2007). Hitit Ders Kitapları Örneğinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Sürecine Çözümleyici ve Değerlendirici Bir Bakış. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- World Health Organisation (2011). World Report on Disability, WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, Malta.
- Yazıcı, H. (2021). Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarındaki Kültürel Unsurların İncelenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yiğit, D. Y. (2022). Plus Deutsch A1.1, Koza Yayın A.Ş. , Ankara.
- Zaldana, Celestial J. (2010). "Multicultural Education: What is it and Does it Have Benefits?". CMC Senior Theses. Paper 64. http://scholarship.claremont.edu/cmc_theses/64

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

- **Birinci yazar katkı oranı: % 50** (Verilerin toplanması ve yazılı doküman haline dönüştürülmesi, verilere dayalı olarak kod, alt tema ve temaların oluşturulması, analizler, bulgular).
- **İkinci yazar katkı oranı: % 50** (Araştırmanın teorik temelleri, araştırma sorularının oluşturulması, yöntem, sonuç ve tartışma bölümlerinin oluşturulması).